

■ MARTIN MUSÍLEK (ed.)

CENY - MZDY - PENÍZE

EKONOMICKÉ MYŠLENÍ

VE STŘEDOVĚKÝCH

A RANĚ NOVOVĚKÝCH MĚSTECH

edice historické myšlení

ARGO

 MARTIN MUSÍLEK (ed.)

CENY – MZDY – PENÍZE

EKONOMICKÉ MYŠLENÍ VE STŘEDOVĚKÝCH

A RANĚ NOVOVĚKÝCH MĚSTECH

Edici řídí Martin Nodl

Recenzenti: doc. Mgr. Martin Čapský, Ph.D.; doc. PhDr. Jiří Militký, Ph.D., DSc.

Argo, 2023

© Filosofický ústav AV ČR, v. v. i., 2023

© Jan Boublík, Marek Ďurčanský, Kajetán Holeček, Tomáš Klír, Jan Lhoták,
Martin Musílek, Viktor Pohanka, Ludmila Sulitková, Pavel Taibl,
Veronika Večeřová, Ondřej Vodička, 2023

ISBN 978-80-257-4062-0 (váz.)

ISBN 978-80-257-4208-2 (e-kniha)

PŘEDMLUVA

Témata z hospodářských a sociálních dějin se dnes netěší přílišné pozornosti badatelů různých vědních disciplín. Proto byla na půdě Centra mediévistických studií v Praze v letech 2020–2021 uspořádána dvě diskusní kolokvia, která byla zaměřena na téma cen, mezd, peněz a obecně ekonomického myšlení ve středověkých a raně novověkých městech. Stěžejním cílem uspořádaných pracovních seminářů bylo obnovit zájem o otázky spojené s ekonomickým myšlením ve středověku a raném novověku, a navázat tak na podnětné studie z období kolem poloviny 20. století. Zde máme na mysli především metodicky inspirativní práce Aloise Míky, Jaroslava Honce nebo Gustava Skalského, resp. ty, jež zazněly na *Kolokviu o dějinách cen a mezd v 16. a 17. století*.¹⁾ Téma cen a mezd je velmi úzce provázáno s měnovým vývojem, na což poněkud problematicky upozornil Rostislav Nový.²⁾

Téměř všechny údaje o cenách potravin v předhusitských Čechách shromáždili již Václav Vladivoj Tomek (na příslušných místech svého monumentálního *Dějepis města Prahy*), Bedřich Mendl (pro Prahu a Kolín) a posléze František Graus (obecně pro Čechy), který své úvahy o venkovském obyvatelstvu opřel také o dochované zprávy o mzdách.³⁾ Ceny zemědělských produktů od středověku po raný novověk (mezi léty 1424–1547) publikoval Alois Míka, jehož práce je v této kolektivní monografii často citována.⁴⁾ Na rozdíl od Františka Grause se nezaměřil na jednotlivé údaje o cenách a svou pozornost naopak věnoval sledování delších cenových řad pocházejících z konkrétních lokalit, u nichž je záruka identických metrologických jednotek. Díky tomu můžeme pracovat s váženými nebo aritmetickými průměry. Lounské knihy počtů z druhé poloviny 15. století využil pro sledování cen Jaroslav Vaniš.⁵⁾ Díky dochovanému pramennému materiálu byla největší pozornost věnována cenám měšťanských domů, zejména ve vztahu k jejich rozložení v městském prostoru.⁶⁾

Ceny, mzdy nebo role a nakládání s penězi ve středověké a raně novověké společnosti nabízejí bezbřehou studnici badatelských okruhů či námětů. Každá práce, která přinese nové poznatky nebo údaje k cenovým a měnovým poměrům, je nesmírně cenná a umožňuje doplnit naše torzovité znalosti. Musíme si však uvědomit, že dochované prameny jsou více než fragmentární. Ceny různého zboží se v čase a prostoru dosti radikálně proměňovaly, což platí především pro potraviny. Kronikáři a soudobí letopisci většinou věnovali pozornost cenám ve chvílích, kdy docházelo k jejich abnormálnímu nárůstu. Naopak účetního materiálu, který by soustavně zachycoval cenová maxima nebo minima, máme pro sledované období dochováno velmi málo a pouze pro konkrétní lokality, nikoli pro teritorium celého Českého království. To vyvolává otázku, zda je vůbec možné torzovité domácí údaje komparovat s údaji zahraničními a zda a do jaké míry je toto srovnání relevantní.

Ke skokovému nárůstu cen mohly vést neúroda, epidemie nebo válečná tažení. Velice nestabilní byl především trh s obilím, jehož ceny podle výsledků sklizní značně kolísaly, a tudíž je lze jen obtížně považovat za bernou minci ilustrující cenový vývoj. K cenám obilí je navíc třeba přihlížet nikoli v průběhu jednotlivých let, ale od jedněch žnín ke druhým, neboť během tohoto období cena zpravidla stoupala a teprve nové žně mohly přinést podle úrody zcela jiné ceny. Problematické je také dobové uvádění různých měr, což opět zkrsluje celkový výsledek, stejně jako komparace srovnávající český pramenný materiál se zahraničním. Největší problém představují vedle nedostatku dochovaného materiálu rozdílné měnové poměry a měrné systémy.

Týnský dvůr neboli Ungelt ve středověku působil jako centrum mezinárodního obchodu. Právě zde museli cizí kupci odvádět clo a poplatky za zboží dovážené do českých zemí. Martin Musílek a Pavel Taibl v interdisciplinární historicko-archeologické perspektivě zaměřují pozornost na několik konkrétně vybraných témat souvisejících s Týnským dvorem. Vedle nastínění dochované pramenné základny a stěžejní odborné literatury jsou v textu pojednány dosavadní archeologické výzkumy v areálu dvora. Třetí část je zaměřena na vztah Týnského dvora, pražské a vyšehradské kapituly a na organizaci a činnost Ungeltu ve vrcholném středověku. Stranou nebyl

ponechán ani stavební vývoj Týnského dvora a přilehlého území uvnitř městského organismu, který mimo jiné potvrzuje velký stavební rozvoj Starého Města pražského ve druhé polovině 14. století. V závěrečné části je kriticky rozebrán nejstarší dochovaný seznam pronájmu staroměstských ungeltů neboli skladů, který byl zapsán v letech 1311–1312 do nejstarší staroměstské městské knihy *Liber vetustissimus* (AMP, Sběrka rukopisů, sign. 986).

Kapitola Tomáše Klíra nazvaná *Cenové relace na Chebsku, v Čechách a Norimbersku v pozdním středověku* je první sondou podobného druhu do cenových poměrů na pozdně středověkém Chebsku. Autor se zaměřil na období let 1390–1441, neboť v tomto období jsou již k dispozici potřebné cenové údaje. Těchto údajů však ještě není příliš mnoho jako v následujících obdobích, a je tedy stále v silách jednotlivce tato data shromáždit a vyhodnotit. Tomáš Klír při svých výzkumech vychází z dokonalé znalosti chebského pramenného materiálu, který cílevědomě a dlouhodobě zpracovává. Autor zaměřuje svoji pozornost na ceny obilovin. Zároveň zkoumá měnové poměry, především kurz pražského groše k rýnskému zlatému. Získané údaje Tomáš Klír komparuje s dochovanými zprávami z Čech, Norimberka a Vratislavska. I přes torzovitost dochovaných údajů se zdá, že chebská data odpovídají tomu, co je v daném období dokládáno pro komparované oblasti. Nominální ceny ovsa na sledovaných územích mezi léty 1395–1440 vykazovaly mírný růst, přibližně o 25–30 %. Cenových údajů pro žito je málo, nasvědčují ale výraznějším růstu. Klír také upozorňuje na to, že na Chebsku je evidována dražota ve stejných letech jako v Čechách. Ceny krav a ovcí se dochovaly zejména pro 50. léta 15. století, kdy opět doložené případy odpovídají cenám v Čechách. V obecné rovině autor přijímá závěry Rostislava Nového, že ceny zboží každodenní potřeby byly na místním trhu fixovány na nominální hodnoty, takže kupní sílu mince neovlivňoval pokles její jakosti.

Ondřej Vodička se dlouhodobě zabývá katolickými exulanty (kleriky i měšťany) z husitských Čech. Ve svém textu sleduje finanční situaci vybraných katolických exulantů z husitských měst Českého království. Analyzuje doklady týkající se exilových obchodních aktivit, nákupu nemovitostí a pronájmů, pořizování rent, prodeje práv na konfiskované majetky a oddlužení. Specifickou kapitolu

představují finanční vztahy mezi uprchlíky z měst a exilovými konventy z českých klášterů. Vodička namnoze pracuje s needitovaným a doposud neznámým pramenným materiálem, zejména s městskými knihami slezských, lužických a některých říšských měst. Na základě shromážděného pramenného materiálu vyvozuje očekávaný předpoklad, že mimo hrstky velmi majetných obchodníků a zlatníků z Prahy a Kutné Hory byla finanční situace katolických exulantů spíše svízelná. Značná část z nich se v průběhu sledovaného období potýkala s mírnějším či prudším tempem chudnutí a jen menší části se dařilo udržovat stabilní, vzhledem k jejich minulosti však spíše podprůměrnou životní úroveň. Prameny téměř vůbec nepodchycují nejchudší vrstvy obyvatelstva. Ojedinelé doklady ukazují, že i příslušníci nejnižších společenských vrstev českých měst odcházeli do exilu. Otázkou ale zůstává, kolik majetných osob a rodin ve skutečnosti české země nakonec opustilo.

Další kapitola, jejíž autorkou je Veronika Večeřová, představuje nejvýznamnější obchodní privilegia královského města Písek. Autorka detailně sleduje možnosti, které se městu nabízely v souvislosti s jeho funkčním zapojením do nadregionální obchodní sítě. Značný prostor je věnován obchodním vztahům Písku a jeho blízkých konkurentů (zejména městům Vodňany a Týn nad Vltavou), jejichž pramenný obraz se dochoval především v podobě vzájemných vlekokoucích se obchodních konfliktů. Ačkoli Písek neměl z geografického hlediska dobré předpoklady pro vznik významného obchodního centra, disponoval důležitým panovnickým privilegiem, které jeho účast na obchodu po právní stránce zabezpečovalo. V praxi se ale město potýkalo s bojkotováním těchto výsad. Přes veškerou snahu, směřující k prosazení písecké cesty jako výlučné trasy ve směru od Prachatic a Českých Budějovic do Prahy, Kutné Hory a Plzně, nedokázali Písečtí dosáhnout stabilní existence právně určených obchodních tras, a Písek se tak nikdy nedokázal plně etablovat jako významné obchodní středisko.

Půjčování peněz ve středověku je chápáno jako jedna z hlavních činností židovského obyvatelstva, o čemž svědčí i množství dochovaných pramenů, především z městského prostoru. Velmi cenným dokladem tohoto jevu jsou knihy židovských obligací ze Znojma, pokrývající nesouvisle léta 1415–1438. Na základě třetí dochované

knihy obligací z let 1425–1426 Kajetán Holeček sleduje základní strukturu židovského finančního trhu. Rozborem knih židovských obligací dokládá, že převládající klientelu židovských finančníků tvořili především lidé z nižších sociálních sfér, z venkova nebo z městských periferií. Ani paleta židovských finančníků nebyla zdaleka tak pestrá, jak by se mohlo na první pohled zdát, neboť podstatný prvek židovského půjčování peněz představuje v případě Znojma dominance bohatého jedince.

S ekonomickým myšlením ve středověku úzce souvisí téma peněz, reprezentované textem Jana Boublíka. Ten se zaměřil na úlohu zlaté a stříbrné mince v peněžní praxi 14. až první poloviny 16. století. Autor dochází k závěru, že ve sledovaném období středověku mělo obyvatelstvo vždy větší důvěru v přijímání plnohodnotné mince – pražských grošů nebo uherských dukátů – než drobné mince. Tezaurace především zlatých nominálů byla velmi výhodná, protože uherské dukáty představovaly vůbec nejstabilnější platidlo, které ani po několika staletích neztrácelo na rozdíl od stříbrných mincí svou hodnotu. Snižování jakosti u nízkých nominálů bylo logickou reakcí panovníka na malou rentabilitu jejich ražby, která byla dána relativně malou kupní silou těchto mincí při zachování poměrně vysokých výrobních nákladů. Hodnota uherských dukátů, vyplacených v pražských groších nebo v drobných mincích, nebyla přesně určena a ke stanovení konečného kurzu mezi zlatou a stříbrnou měnou docházelo často teprve na základě dohody mezi dlužníkem a věřitelem. Za velké peněžní krize v 50. a 60. letech 15. století však byly pražské groše, mizející z peněžního oběhu, často zmiňovány pouze ve smyslu peněžních početních jednotek.

Výzkum cen a mezd se dnes těší dosti malé pozornosti badatelů. O to přínosnější je úvod do problematiky výzkumu cen a mezd v kutnohorském revíru první poloviny 16. století, který zpracoval Viktor Pohanka. Kutnohorský pramenný materiál dosud nebyl adekvátně vytěžen, proto se autor soustředí na podchycení možností, které se před badateli dějin cen a mezd otevírají. Nejmarkantnější je to v případě tzv. dolových register, dochovaných v téměř souvislé řadě pro celou první polovinu 16. století, která skýtají nebývale široký obraz kutnohorského trhu s vybranými komoditami, z nichž nejzajímavější představují ceny ovsa. Ukázalo se, že navzdory

enormní spotřebě této obilniny uvnitř důlního revíru nebyly její ceny výrazně odlišné od poměrů v menších královských městech. Zásadní zjištění této vstupní úvahy nad dějinami cen a mezd v Kutné Hoře spočívá v tom, že cenová ani mzdová hladina se výrazně nelišila od poměrů v dalších královských městech. I díky tlaku na spotřebitel-sky příznivé ceny si proto město uchovávalo přitažlivost pro nově příchozí obyvatele, což bylo při častém nedostatku pracovních sil v dolech a při zpracování vytěžené rudy zvláště důležité.

V dalším příspěvku, který nás posouvá ze středověku do předbělohorského období, sleduje Ludmila Sulitková na základě dlouhodobých pramenných výzkumů pro královské město Brno základní ukazatele v oblasti mikro- i makroekonomiky v předbělohorském období. Pro oblast „podnikatelských“ aktivit jednotlivců autorka čerpá i z dosud nepřekonaných výzkumů Jaroslava Novotného, týkajících se sledování dobových mezd a tržních cen různých zemědělských produktů i řemeslných výrobků. Autorka se ale zabývá i možnostmi výdělků řemeslníků pracujících pro město a platovými podmínkami vlastních městských zaměstnanců. Stejnou pozornost věnuje na základě rozborů téměř kontinuálně zachovaných řad specifických městských knih i výnosnosti hospodaření města jako celku. Příspěvek je tedy zamýšlen v naznačených ohledech jako možná báze pro komparace s jinými dobovými královskými městy v českých zemích.

V roce 1609 převzaly pražskou univerzitu nekatolické stavy a během následujícího desetiletí proběhla její částečná reforma. Jedním z nejdůležitějších kroků vedle zrušení celibátu profesorů byl pokus o zjednodušení těžkopádné správy univerzitního majetku. Marek Ďurčanský nás ve svém textu přesouvá na univerzitní půdu na počátku bouřlivého 17. století a detailně představuje úřad kvestora pražské univerzity v letech 1612–1622, jeho představitele a jejich vazby k měšťanskému prostředí. Převážně se jednalo o mladé absolventy pražské univerzity s titulem mistra, kteří už za sebou měli zkušenosti s působením v univerzitní nebo městské administrativě. S úřadem nejspíše nespojovali trvalejší představy o své budoucnosti, ale pouze dočasné vylepšení své společenské a ekonomické situace. Žádný z nich tak nezanechal ve správě univerzitního majetku hlubší stopy. Vysoké učení bylo navíc již dva roky po porážce nekatolických

stavů v bitvě na Bílé hoře předáno jezuitům a jeho někdejší kvestoři se ocitli mezi náboženskými exulanty.

Závěrečná kapitola, jejímž autorem je Jan Lhoták, se zabývá vývojem a pramennou hodnotou tzv. šacuňků. V původním významu se tímto pojmem označovalo finanční vyjádření hodnoty (z německého Schatzung), v přeneseném významu přímá daň a písemnost, kterou se na základě ocenění daň rozvrhovala. V prostředí zeměpanských (královských a věnných) měst vycházely raně novověké šacuňky plně z předhusitské berní praxe. Formulář středověkých berních knih a berních resjtríků (eventuálně smíšených rejstříků) se mohl udržovat i díky kontinuálnímu způsobu ukládání daňové povinnosti: městu byla uložena k úhradě částka, kterou městská rada proporčně rozvrhovala na jednotlivé poplatníky podle výše jejich majetku. Tento princip bylo možné uplatnit jak při ukládání speciální berně, tak daně majetkové, domovní a při odvádění pobělohorské kontribuce. Význam šacuňků tkví v možnosti jejich komparace s katastry. Diskutabilní zůstává jejich využití pro dějiny cen a mezd, neboť daňový základ uváděný v šacuňcích neodpovídal ani tržní ceně, ani úrovni sociálních vazeb. Navzdory svému významu prozatím nebyly šacuňky systematicky badatelsky vytěženy a v městských archivech se dosud ukrývají pod nejrůznějšími charakteristikami (katastr, rejstřík městské dávky apod.).

Předkládané texty se programově liší ve své délce i formální koncepci a výběr témat jednotlivých kapitol může působit na první pohled nekoherentně. Rozsáhlou úvodní nebo závěrečnou studii doplňují krátké studie-sondy Kajetána Holečka nebo Martina Durčanského. Komparativně založenou studii Tomáše Klíra střídá regionální sonda Veroniky Večeřové apod. Havním důvodem je skutečnost, že hospodářské dějiny středověku se dnes netěší velké pozornosti badatelů a musíme si přiznat, že početněji zastoupený workshop nebo konferenci je dnes obtížné z domácích sil uspořádat. Proto společnou linii editovaného svazku tvoří především důraz na primární práci s prameny a jejich interpretaci založenou na formálním i obsahovém rozboru analyzovaných písemností. Příspěvky nejsou rozděleny do tematických skupin, ale jsou uspořádány volně dle jejich chronologického záběru. Pluralita, pestrost a různý přístup autorů ale není na škodu. Prostřednictvím

vybraných badatelských témat ukazuje nepřehledné množství pramenů městské provenience, které přes svůj nesporný přínos stále čekají nejen na své zpracování, mnohdy i na své „objevení“.

Některá témata slouží pouze jako úvod do problematiky a budou dále badatelsky rozpracovávána. To ale nesnižuje jejich hodnotu, protože jak již bylo řečeno výše, většina publikovaných textů pracuje s tuzemským i zahraničním needitovaným a doposud zpravidla neznámým pramenným materiálem. Předkládaná kolektivní monografie primárně nesměruje k prezentaci hotových badatelských výstupů. Jejím cílem je naopak otevřít debatu nad publikovanými tezemi a jejich podněty. Právě diskuse nad konkrétními problémy a tématy může vést k jejich hlubšímu pochopení a detailnímu zpracování. Snad povedou také k oživení zájmu o hospodářské dějiny, když ještě zhruba před půlstoletím náležely práce z této oblasti mezi nejpřínosnější a nejzajímavější výstupy, které mohla československá historiografie nabídnout.

Martin Musílek

POZNÁMKY

1) ALOIS MÍKA, *Nástin vývoje cen zemědělského zboží v Čechách v letech 1424–1547*, ČSČH 7/1959, s. 545–571; JAROSLAV HONC, *Cenová a váhová kontrola chleba a pečiva v Horšovském Týně v letech 1555–1575*, MZK 7/1970, s. 243–260; TÝŽ, *Přehled literatury k dějinám cen a mezd v Československu za léta 1788–1962*, Zápisky Katedry československých dějin a archivního studia 6/1962 (Kolokvium o dějinách cen a mezd v 16. a 17. století, (ed.) Václav Husa), s. 27–44; GUSTAV SKALSKÝ, *O převodech starých cen s hlediska numismatického*, in: *Od pravěku k dnešku I*. Sborník prací z dějin československých: k šedesátým narozeninám Josefa Pekaře, Praha 1930 s. 445–461.

2) ROSTISLAV NOVÝ, *Nominální a reálná hodnota mince doby husitské*, AUC – Philosophica et historica 2/1988 (Z pomocných věd historických 8), s. 79–100. Studie R. Nového je navzdory svému rozsahu poměrně málo informativní a obsahuje často zavádějící termíny. Problematické se ve studii jeví zejména zvolené výrazy „nominální“ a „reálná hodnota“, kterými autor chápe dva druhy peněžního kurzu ve vztahu ke stříbrné minci: kurz oficiální a kurz používaný v každodenní praxi. Nevhodné je také používání výrazu „denár“ ve významu peníz, tzn., mince v hodnotě 1/7 pražského groše, se kterým numismatická literatura obecně nepracuje. Vedle místy nepřilíš jasných formulací obsahuje příspěvek i některé nepřesné závěry.

3) Například VÁCLAV VLADIVOJ TOMEK, *Dějepis města Prahy*, díl 2, Praha 1892, s. 415–418; BEDŘICH MENDEL, *Hospodářské a sociální poměry v městech Pražských v letech 1378–1434. Ceny potravin: město a venkov*, ČČH 22/1916, s. 56–58, 422–426; FRANTIŠEK GRAUS, *Městská chudina v době předhusitské*, Praha 1949, s. 174–195; TÝŽ, *Dějiny venkovského lidu v Čechách v době předhusitské II. Dějiny venkovského lidu od poloviny 13. stol. do roku 1419*, Praha 1957, s. 406–433, 434–447, 526–535.

4) A. MÍKA, *Nástin vývoje cen*, s. 545–571.

5) JAROSLAV VANIŠ, *Ceny v Lounech v druhé polovině 15. století*, Hospodářské dějiny 8/1981, s. 5–93.

6) Rozsáhlý výzkum proběhl především v Praze. Srov. například studie BEDŘICH MENDEL, *Z hospodářských dějin středověké Prahy*, SPDMP 5/1932, s. 163; JIŘÍ ČAREK, *Plán rozložení domů podle hodnoty v předhusitské Praze*, PSH 6/1971, s. 101–105; TÝŽ, *K vývoji cen staroměstských domů v letech 1400–1850*, PSH 7/1972, s. 39–49. Pro Brno srovnej OLDŘICH VIČAR, *Středověké městské parcelace*, ZPP 29–1/1969, s. 35–38.

Obr. 1 Týnský dvůr na Jüttnerově plánu města Prahy z let 1811–1815

TÝNSKÝ DVŮR NEBOLI UNGELT: CENTRUM ZAHRANIČNÍHO OBCHODU¹⁾

MARTIN MUSÍLEK – PAVEL TAIBL

Centrem pražského zahraničního obchodu byl od počátků institucionálního města Týnský dvůr neboli Ungelt, který se nachází v srdci Starého Města pražského na dohled od Staroměstského náměstí, od vrcholného středověku hlavního obchodního centra města (obr. 1). Ve středověku byl v dobových pramenech nazýván německým termínem „Fronhof“ – panský neboli v přeneseném slova smyslu „pracovní“ dvůr, nebo také jako „Laeta curia“, dvůr „veselý“ či „nádherný“, což je pouze nesprávně uchopený výraz frohn = laeteus. Později nese označení jako „curia hospitum“ nebo „curia hospitum mercatorum“.²⁾ Název „panský dvůr“ je patrně souvztažný například k pozdějšímu názvu šestipanského úřadu, kdy termín „panský“ již ve 14. století odkazuje na Týnský dvůr jako součást obecního hospodaření.³⁾ Ostatně staroměstská rada nesla v přenesené působnosti odpovědnost za dodržování právních norem a celních povinností.⁴⁾ Podle některých názorů je slovo Týn odvozeno z dolnoněmeckého „tun“, což znamená Zaun = plot.⁵⁾ Tento názor potvrzují sémantické výklady Tomáše Štítného a Jana Husa, podle nichž „týn“ znamenal plot či ohradu, „otýniti“, obehnati dřevěnou hradbou.⁶⁾ Ještě ve druhé polovině 15. století byl Týnský dvůr panovníkem nazýván „městečkem a dvorem v ohradě a v zavření“.⁷⁾

Týnský dvůr je poprvé zmíněn v listině, která se sice hlásí do doby vlády Bořivoje II., nejspíše k roku 1101, ve skutečnosti se jedná o falzum, pocházející nejdříve z konce 13. století. Na základě archeologických nálezů ale můžeme vznik Týnského dvora klást skutečně do 12. století. Později, někdy v první třetině 13. století, patrně získal roli knížecí a královské celnice a střediska zahraničních neboli cizích kupců (*extranei mercatores*), kteří jsou v dobových městských knihách uváděni také jako hosté (*hospites*).⁸⁾ Zahraniční kupci zde měli pobývat, vystavovat své zboží, prodávat jej místním kupcům